

Հանրապետական մանկավարժահոգեբանական կենտրոն
«Հանրակրթական դպրոցների ուսուցիչների և ուսուցչի օգնականների
դասավանդման հմտությունների զարգացման ապահովում» ծրագիր

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Դպրոց՝ Արարատի մարզի Դարակերտի միջնակարգ դպրոց
Առարկա՝ Նախնական զինվորական պատրաստություն
Թեմա՝ Սովորողի արժեհամակարգի և ռազմահայրենասիրության
ձևավորումը առարկայի դասավանդման ընթացքում
Վերապատրաստող, մենթոր՝ Նունե Ասրյան
Ուսուցիչ՝ Երվանդ Գրիգորյան

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ներածություն.....2

Գլուխ 1. Գլուխ 1.Արժեհամակարգի սահմանումը.....4

Գլուխ 2. «Հասարակություն-դպրոց» կապն ու դերը սովորողի
ռազմահայրենասիրության ձևավորման գործում.....9

2.1. Արտաքին մարտահրավերներին դիմագրավելու գիտակցության
անհրաժեշտությունը.....12Ե

գրակացություն.....17Օգ

տագործված գրականություն.....18

Ներածություն

Մեր երկրում աշակերտների արժեքային համակարգի ձևավորումը ներառված է ՀՀ Հանրապետության պետական չափորոշում՝ որպես հենց կրթության բովանդակային բաղադրիչ: Յուրաքանչյուր ուսումնական առարկայի մասով սովորողների պատրաստվածությունը ներկայացվող գիտելիքային պահանջների մեջ առանձին կետով նաև նշվում է արժեքները և դրանց ձևավորումը, որոնք պետք է տա դպրոցը:

«Արժեհամակարգ» հասկացությունը մանկավարժական գիտության մեջ ըմբռնվում է բավական լայն շառավիղով: Առավել ընդունված է այն ընկալումը, որ արժեհամակարգը մարդու բարոյական, գեղագիտական, հոգևոր, իմացական, մշակութային և էթնիկական արժեքների համախումբն է, որն անհրաժեշտ է անձի ներդաշնակ, բազմակողմանի ձևավորման և զարգացման համար: Արժեհամակարգի մեջ կուտակված է անցյալի փորձը, որի յուրացումը աշակերտների մեջ ձևավորում է հայրենասիրության, սեփական ժողովրդի պատմության, նրա ստեղծած մշակութային արժեքների, գիտական նվաճումների համար հպարտության զգացում: Իսկ ակտիվ ճանաչողական գործունեության պայմաններում ձևավորված գիտելիքները աշակերտների մոտ վերածվում են համոզմունքների և կարողությունների:

Այսօր աճող սերնդի դաստիարակության գործն ընթանում է տարբեր հանգամանքների ազդեցության ներքո՝ ժողովրդագրական, ազգային, մշակութային, ընտանեկան, կրթական, հասարակական, սոցիալական և այլն: Հաշվի առնելով բազմաթիվ այս և այլ հանգամանքներ՝ ժամանակակից մանկավարժության համար խնդիր է դառնում սովորողների ազգային գիտակցության ձևավորումը սեփական ժողովրդի պատմության ու մշակույթի հենքի վրա՝ չանտեսելով համամարդկային արժեքները: ՆԶՊ առարկայական ծրագրի նպատակն է՝ զինվորական պատրաստության հիմունքերից նվազագույն գիտելիքներ տիրապետող, արդիական գիտելիքների, գործնական կարողությունների ու հմտությունների միջոցով՝ արտակարգ իրավիճակներում կենսապահովում իրականացնող, հասարակական

բարձր գիտակցություն, բարոյահոգեբանական որակներ և վարքային դրսևորումներ ունեցող անձի ձևավորումը:

Հետազոտական աշխատանքի նպատակն է ներկայացնել ռազմահայրենասիրության բարձրացման մեթոդներն ու ձևերը սովորողների մոտ դպրոցում՝ նախնական զինվորական պատրաստության և անվտանգ կենսագործունեության դասերին:

Հետազոտության նպատակով պայմանավորված՝ առնձնացվել են **մի շարք խնդիրներ** ու երևույթներ, որոնք առնչվում են աշակերտ-դպրոց- հայրենասիրական դաստիարակություն կապին.

1. Ցույց տալ, վեր հանել արդի «հասարակություն-դպրոց» կապի մեջ տեղ գտած վատ երևույթների, սովորությունների ու հայրենիքի, հայրենասիրության միջև բացի կամ պակասի կապը:
2. Ներկայացնել արտաքին մարտահրավերներին դիմագրավելու գիտակցության անհրաժեշտությունը:
3. Առաջարկել հայրենասիրության բարձրացմանը խթանող գործողությունների մի շարք մեթոդներ ու ձևեր:

Կարծում ենք՝ հետազոտական աշխատանքի **թեման արդիական է** նաև այսօր, քանի որ հասարակության մեջ մի տեսակ հայրենասիրության պակաս է նկատվում: Շատերն են հեռանում հայրենիքից՝ օտար երկրում բախտ որոնելու: Մարդկանց մոտ անտարբերությունն է խորացել, ձևական ու իմիջիայլոց է արվում գրեթե ամեն ինչ, կրթությունն ու գիտելիքը դարձել են անհարգի ու անկարևոր:

Գլուխ 1. Արժեհամակարգի սահմանումը

Փիլիսոփայության, հոգեբանության ձևավորման և զարգացման բոլոր փուլերում հետազոտության կարևոր օբյեկտներից էին անհատի արժեքները: Ժամանակակից աշխարհում մարդկության գոյության արժեքների խնդրի տեսական հիմքի գիտակցումն ու ըմբռնումը դրված է գիտական գիտելիքների առաջին պլանում: 20-րդ դարի ուսումնասիրություններում անհատի արժեքային կողմնորոշումները մի տեսակ արդյունք են առավել առաջադեմ գաղափարների: Առաջին անգամ արժեքների հարցը բարձրացրեց Սոկրատեսը, ով այն դարձրեց իր փիլիսոփայության կենտրոնական կետը և ձևակերպեց այն հարցի տեսքով, թե որն է լավը: Լավը գիտակցված արժեք է՝ օգտակարություն: Այսինքն՝ արժեքը և օգուտը նույն մետաղադրամի երկու կողմերն են: Արժեքների բնույթի նույն գոյաբանական և ամբողջական մեկնաբանությունը կիսում է փիլիսոփայության ամբողջ պլատոնական ճյուղը՝ ընդհուպ մինչև Հեգելն ու Կրոցեն:

«Արժեք» երևույթի էության որոշման բարդությունը կապված է նրա երկիմաստության, նրա առանձնահատկությունների հետ: Գրական աղբյուրներում կան «արժեք» հասկացության հարյուրից ավելի սահմանումներ, որտեղ քննարկման են առաջարկվում այս խնդրի տարբեր մոտեցումներ և ասպեկտներ: Արժեքը ինչ-որ բանի կարևորությունն է կամ նշանակությունը: Ցանկացած ժողովրդի, հասարակության մշակույթի, հոգևոր կյանքի համար կարևոր առարկաներ, երեւույթներ, հոգևոր արժեքներ:

Արժեքը ինչ-որ բանի կարևորությունն է, նշանակությունը, օգուտը, օգտակարությունը: Արտաքինից արժեքը գործում է որպես առարկայի կամ երևույթի հատկություն: Այնուամենայնիվ, նշանակությունը և օգտակարությունը բնությամբ նրանց բնորոշ չեն, ոչ միայն բուն օբյեկտի ներքին կառուցվածքի պատճառով, այլ կոնկրետ հատկությունների սուբյեկտիվ գնահատականներ են, որոնք ներգրավված են մարդու սոցիալական գոյության ոլորտում, անձը հետաքրքրված է դրանցով կամ կարիք է զգում:¹

¹ <https://lib.armedu.am/files/resource/files/2022-10-07/a641c7a0777dc9a47983d4a8da6088c8.pdf>

«Արժեք» հասկացությունը սոցիոլոգիա է ներմուծվել Վ. Կոլբը և կապվել ամերիկացի սոցիոլոգներ Վ.Թոմասի և Ֆ.Ջաննեցկու անունների հետ: Ընդհանուր առմամբ, սոցիոլոգիայում արժեքները համարվում են սոցիալական գիտակցության և մշակույթի տարրեր, որոնք կատարում են նորմատիվ գործառույթներ անհատի նկատմամբ:

Վ.Պ. Տուգարինովը՝ կենտրոնանալով իրերի, երևույթների, գաղափարների ունակության վրա՝ գործելու որպես մարդկանց կարիքներն ու շահերը բավարարելու, սոցիալական առաջընթացին և անհատի համակողմանի զարգացմանը ծառայելու միջոց: «Արժեքներն այն առարկաներն են, երևույթները և դրանց հատկությունները, որոնք անհրաժեշտ են (անհրաժեշտ, օգտակար, հաճելի և այլն) մարդկանց համար... և որոշակի անձին որպես իրենց կարիքներն ու հետաքրքրությունները բավարարելու միջոց, ինչպես նաև գաղափարներ և շարժառիթներ, ինչպես նաև նորմ, նպատակ կամ իդեալ»: Տեսական վերաբերմունքից գործնականի անցնելու անհրաժեշտ պահը արժեքային վերաբերմունքն է օբյեկտի նկատմամբ, այն արժեքներին հղում տալը կամ արժեքի արժանապատվությունը մերժելը: Արժեքը հասկանալու այս մոտեցումը ամենատարածվածն է: Յուրաքանչյուր կոնկրետ առարկայի, ընդհանուր հոգեբանության մեջ անհատականության կառուցվածքում առանձնահատուկ տեղ են զբաղեցնում արժեքները՝ հանդիսանալով հասարակության և սոցիալական խմբերի կյանքի արգասիք: Այսպիսով, Ս.Լ. Ռուբինշտեյնը գրել է՝ «Արժեքի առկայությունը աշխարհի նկատմամբ մարդու անտարբերության արտահայտությունն է, որը բխում է տարբեր կողմերի, աշխարհի կողմերի նշանակությունից մարդու, նրա կյանքի համար»:

Մի շարք հեղինակների համար բնորոշ է արժեք վերագրելը պատշաճ ոլորտին, որը գործում է որպես նորմ, նպատակ, իդեալ, բայց իրական կյանքում: «Արժեքի դատողությունը» աստվածաբանական բնույթ ունի, այսինքն՝ ցույց է տալիս թիրախի կողմից սահմանված վիճակը: Արժեքն այն չէ, ինչ կա, այլ այն, ինչ պետք է լինի», - ասել է Օ.Ս. Բակուրաձեն:

Ըստ Ի. Ս. Բարսկու դիրքորոշուման՝ «արժեքները հիմնականում սոցիալական կյանքի իդեալներն են, և դրա հիման վրա անձնական գործունեությունը» նույնպես մոտ է վերը նշվածին:

Վ.Մ. Ռոզինը արժեքը հասկանում է որպես գնահատողական փորձի անփոփոխ, անկախ որոշակի առարկայի առնչությամբ, օբյեկտիվացված հատուկ օբյեկտիվության արհեստական ձևերով : Այս կամ այն առարկայի, նրա ասպեկտների նշանակությունը գոյություն ունի անկախ մարդու գիտակցությունից, բայց մինչ գնահատումը, մինչև օբյեկտի գիտակցումը սուբյեկտը «չգիտի» դրա արժեքի մասին: Մեթոդի՝ գնահատման չափանիշի հայտնվելը ոչ թե արժեք է ստեղծում, այլ բացահայտում է այն, այսինքն՝ գնահատման չափանիշները ծառայողական դեր են խաղում և հանդիսանում են սոցիալական զարգացման արգասիք: Ընդհանուր առմամբ, սոցիալական արժեքները անձնական արժեքների վերածելու գործընթացն իրականացվում է սոցիալական հարաբերություններում սուբյեկտի գործնական ներգրավվածության պահին, կոնկրետ «միկրոմիջավայրում»՝ սոցիալական խումբ, որը հանդիսանում է հասարակության «թարգմանիչ արժեքներ»: Մի կողմից, դա միջնորդական օղակ է սուբյեկտի կոլեկտիվ գործունեության մեջ ներառելու, որոշակի հասարակության արժեքների յուրացման և իրացման գործընթացում, այսինքն՝ ապահովում է անհատի սոցիալական վարքագիծը կարգավորելու գործառույթները՝ հասարակության զարգացման և սոցիալական խմբերի գործունեության արժեքներին և նպատակներին համապատասխան : Մյուս կողմից, դա առարկայի համար սոցիալական զարգացման հնարավորություններ է բացում: Արժեքը, որպես առարկայի կամ երևույթի հատկություն, դրան բնորոշ է ոչ թե իր բնույթով, ոչ թե առարկայի ներքին կառուցվածքի ուժով, այլ որովհետև այն որոշակի հարաբերությունների կրող է, ներգրավված լինելով մարդու սոցիալական գոյության ոլորտում: Այնուամենայնիվ, օբյեկտին կամ երևույթին տրված կոնկրետ անհատի կողմից, այն անհատական է, և, հետևաբար, նույն օբյեկտի վերաբերյալ կարող է լինել այնքան գնահատական, որքան գնահատող սուբյեկտներ: Նրանց բազմազանության իրական հիմքը գնահատող սուբյեկտի անհատական առանձնահատկություններն են, նրա կարիքների և հետաքրքրությունների առանձնահատկությունները: Միաժամանակ գնահատականը օբյեկտիվ իրականության արտացոլումն է: Դրա 8 հիման վրա կրկնվող գնահատականները ստեղծում են ցանկացած սոցիոմշակութային ձևավորման (խմբեր, հասարակություն որպես ամբողջություն) նորմեր և սկզբունքներ, որոնք կայուն գնահատականներ են մարդկային վարքի վրա իրենց ազդեցության առումով: Դրանք առարկայի համար հսկայական «անձնական նշանակություն» ունեն: Նրանց

ձևավորման և միայնաց հետ փոխազդեցության անձնական իմաստների խնդիրը հոգեբանության մեջ ամենահետաքրքիրն է՝ գրավելով տարբեր դպրոցների և ուղղությունների հեղինակների ուշադրությունը: Անդրադառնալով ավելի բարձր հիերարխիկ աստիճանի իմաստաստեղծ կառույցներին՝ անձնական արժեքներին, Վ.Վ. Ստոլինը ներառում է էմոցիոնալարժեքային հարաբերությունները անհատի ինքնաճանաչման պլանում: Իմաստային ձևավորումները գոյություն ունեն ոչ միայն գիտակցության մեջ, այլ հաճախ անգիտակցական ձևով, դրանք ձևավորվում են, ըստ Լ.Ս. Վիգոտսկի, գիտակցության «թաքնված» հարթություն: Աշխարհի նկատմամբ այս կամ այն վերաբերմունքի իմաստի ըմբռնումը նրան ուղղակիորեն և ինքնաբերաբար չի տրվում, այլ պահանջում է բարդ և կոնկրետ ներքին գործունեություն, նրա կյանքի գնահատում, հատուկ «նշանակալի առաջադրանքի» լուծում, որն առաջանում է միայն որոշակի չափով: Արտասահմանյան հոգեբանության մեջ կան արժեքներին նվիրված մեծ թվով աշխատություններ, որտեղ ուսումնասիրվում է դրանց հիերարխիան: Ամփոփելով մարդկային արժեքների ընդհանուր բնութագրերը և նրանց տեղը անձի կառուցվածքում, կարող ենք նշել, որ արժեքները անձի ներքին կառուցվածքի ամենակարևոր տարրն են, որը ամրագրված է անհատի կյանքի փորձով, ամբողջության մեջ: Սահմանված արժեքների ամբողջությունը ձևավորում է գիտակցության մի տեսակ առանցք, որն ապահովում է անհատի կայունությունը, գործունեության որոշակի տեսակի վարքագծի շարունակականությունը՝ արտահայտված կարիքների և շահերի ուղղությամբ: Ելնելով դրանից՝ արժեքները գերիշխող գործոնն են, որը կարգավորում և որոշում է անհատի մոտիվացիան: Այսպիսով, արժեքները հատուկ հոգեբանական կազմավորումներ են, որոնք ունեն հիերարխիկ համակարգ և գոյություն ունեն անձի կառուցվածքում միայն որպես 9 դրա տարրեր: Անհնար է պատկերացնել անձի կողմնորոշումը կոնկրետ արժեքին որպես մի տեսակ մեկուսացված կազմավորում, որը հաշվի չի առնում դրա առաջնահերթությունը, սուբյեկտիվ նշանակությունը, հարաբերական այլ արժեքների, այսինքն՝ ներառված չէ համակարգում: Ըստ ավանդական դասակարգման, արժեքները բաժանվում են՝ • նյութական - արժեքներ, որոնք գոյություն ունեն իրերի տեսքով՝ հագուստ, սնունդ, տեխնիկա, տաճար, նկար և այլն; • հոգևոր - բարոյական, կրոնական, գեղարվեստական, քաղաքական և այլն: Բայց բացի այն արժեքներից, որոնք բավարարում են նյութական և հոգևոր կարիքները, կան նաև հոգեկան և սոցիալական

արժեքներ, որոնք բավարարում են համապատասխան կարիքները: Այսպիսով, ուրախության, երջանկության, հոգևոր հարմարավետության փորձը, որը մարդը ցանկանում և գնահատում է, չի պատկանում ո՛չ հոգևոր, ո՛չ նյութական ոլորտներին: Սոցիալական կարիքները բավարարվում են նաև որոշակի արժեքներով, ինչպիսիք են սոցիալական ապահովությունը, զբաղվածությունը, քաղաքացիական հասարակությունը, պետությունը, եկեղեցին, արհմիությունը, կուսակցությունը և այլն: Դրանք նույնպես չեն կարող միանշանակ որակվել որպես նյութական կամ հոգևոր արժեքներ:²

² <https://lib.armedu.am/files/resource/files/2023-05-15/f7a62d86074bfa2621382961b61e4299.pdf>

Գլուխ 2. «Հասարակություն - դպրոց» կայան ու դերը սովորողի ռազմահայրենասիրության ձևավորման գործում

Պատմության մեջ յուրաքանչյուր սերնդի բաժին է ընկնում իր ճակատագիրը և յուրաքանչյուր սերունդ կամա թե ակամա ստիպված է լինում ընդունելու իրեն նետված մարտահրավերները:

Հայրենիքը պաշտպանելու, պահպանելու և հաջորդ սերունդներին փոխանցելու համար մեր սերնդին բաժին է ընկել ծանրագույն փորձություններ: Նույնիսկ համաշխարհային պատմության փորձերի արդյունքում գրեթե անհնարինություն էր թվում ավերված տնտեսությամբ, շրջափակման և պատերազմի պայմաններում ձեռք բերել անկախություն: Բայց մենք արեցինք: Կարողացանք մեր հայրենասիրությունն ու նվիրումը հակադարձել հակառակորդի քանակին ու սպառազինությանը:

Այժմ էլ դժվար ժամանակներ ենք ապրում, «ո՛չ պատերազմ, ո՛չ խաղաղություն» իրավիճակում ենք: Ամեն օր լսում ենք թշնամիների հակահայ, հայահալած ռազմատենչ հայտարարություններն ու հոխորտանքները, իսկ սահմանի վրա՝ զսպում հակառակորդի ոտնձգությունները:

Առկա են երկրի համար արտաքին ու ներքին խնդիրներ, որոնք անհապաղ լուծումներ են պահանջում:

Մեզ համար ամենադժվար գործը ներքին խնդիրների դեմ պայքարն է, դպրոց թափանցող արատավոր երևույթների դեմ պայքարելն է, փողոցային բարքերի ընտանիք և դպրոց թափանցելու դեմ պայքարն է, երկպառակությունը մեզնից վանելն է, մեր միջի վախկոտ, անկարգապահ, երեսպաշտ, անհայրենիք մարդկանց փոխելն է՝ հանուն որի կյանքն ավելի արժևորվում է, և հանուն դրա արժի ապրել:

Այս թերությունների և թերարժեք երևույթների պատճառը դարձյալ հայրենասիրության պակասն է:

Ո՞ւմ է պետք իմիջիայլոց դպրոց հաճախող, դասերից հաճախ անհարկի բացակայող աշակերտը: Իհարկե, ոչ բոլոր աշակերտների մասին է խոսքը. դպրոցն

հենց այնպես ավարտող աղջիկն ու տղան, բուհի իր մասնագիտությունից գրեթե անտեղյակ ու անգետ ուսանողը լրացնում են մեր այսօրվա հասարակությունը: Դպրոցը, բուհը ավարտել թերի գիտելիքներով, ունակություններով ու կարողություններով ու մտնել կյանք, 21-րդ դարում, որտեղ ամեն ինչ փոխվում, զարգանում ու առաջ է ընթանում գրեթե ամեն ժամ, նշանակում է մնալ կանգնած նույն տեղում, հետ մնալ կյանքից և վերջապես կյանքը, այսպիսով, կորցնում է իր իմաստը:

Իսկ ինչ «դուրս կգա» այն աշակերտից, ով տանը՝ ծնողից, իսկ դպրոցում՝ ուսուցչից շարունակ լսում է երկրից, պետությունից ու կյանքից բողոքներ: Պարզ է՝ մտածում է, որ երկիրը վատն է և որքան հնարավոր է շուտ հեռանա երկրից:

Շատերն այսօր հեռանում են հայրենիքից՝ օտար երկրներում բախտ որոնելու՝ հաճախ այնտեղ կատարելով այնպիսի աշխատանքներ, որոնց հնարավորությունները գտնում են, բայց որոնք երբեք չէին կատարի իրենց երկրում:

Այստեղ դարձյալ խորհելու առիթ կա: Նշանակում է՝ ինչ-որ բան սխալ է, ինչ-որ բան բաց է մնացել: Ու այս ամենի գլխավոր պատճառը նորից հայրենասիրության պակասն է: Հայրենասիրություն, որ պետք է դրսևորվի անչափ ու ամենուր՝ տանը, դպրոցում, հասարակության մեջ, հացի, օղի, ջրի մեջ: Այն երբեք չպետք է պակասի:

Արդարացում չունի՝ նաև ստելը, ինչը բավականին մեծ տարածում է գտել այսօր՝ հատկապես բարձր դասարաններում սովորողների շրջանում և, ամոթ չլինի ասելը, նույնիսկ «ընդունված է» դարձել:

«Ընդունված է», որ կարելի է, օրինակ, ուսուցչին, ծնողին խաբել՝ առանց մտածելու բարոյական սկզբունքների ու արժանիքների մասին:

Բողոքելու բաներ միշտ էլ կարելի է գտնել, որովհետև մարդու արժեքային համակարգը այսօր խարխիված է մեր երկրում, փորձություններից դեռ չենք հասցրել սթափվել, չհաղթահարված խոչընդոտներ ու չլուծված խնդիրներ դեռ շատ կան ծառայած երկրի ու մեր առջև:

Սա է պետք բացատրել աշակերտներին, նրանց հույս ու հավատ ներշնչել, բացատրել որ գիտելիքն է միակ ուժը և, գիտելիքի ու կարողությունների պաշար հավաքելով է հնարավոր շարժվել դեպի առաջ՝ վստահ, ամուր քայլերով դեպի ապագա: Այս գործընթացը պետք է թափանցի կրթության և դպրոցական առարկաների բոլոր մակարդակները:

2.1. Արտաքին մարտահրավերներին դիմագրավելու գիտակցության անհրաժեշտությունը

Արտաքին մարտահրավերներին դիմագրավելու համար երկրին անհրաժեշտ է ունենալ զարգացած տնտեսություն, կրթություն, գիտություն ու մշակույթ:

Այս ճակատում պայքարելու համար մեր զենքերը պետք է դառնան ժամանակակից գիտելիքը, գաղափարական արժեքները, ազգային համախմբվածությունն ու խելացի դիվանագիտությունը:

Այսօրվա մատաղ սերնդի կրթությունը մեր ձեռքերում է: Որքան գիտելիքներով, բարեկրթությամբ, հայրենասիրությամբ լցնենք այն այսօր, վաղը այդպիսի որակներով հասարակություն կունենանք:

Զմոռանանք, որ ահա այս գիտակցությամբ էլ պետք է առաջնորդել աշակերտներին, որ լավ սովորեն, որ մասնակիցը կարողանան դառնալ միջազգային կրթական ծրագրերին, սովորեն աշխարհի լավագույն բուհերում, դառնան աշխարհում տվյալ ոլորտի լավագույն մասնագետներ ու իրենց կարողություններն ու գիտելիքները ներդնեն, ապրեն, աշխատեն ու արարեն հայրենի երկրում:

Մանկուց պետք է մարդու մտածողության մեջ փոփոխություն մտցնել, սովորեցնել հարգել և՛ պաշտոնյային, և՛ վաճառողին, և՛ բանվորին, և՛ գործարարին, և՛ հավաքարարին: Եթե այսպիսի մթնոլորտ ձևավորվի, համոզված ենք, որ շատ-շատերն այլևս հայրենիքը չեն լքի՝ կմնան, կաշխատեն, կշենացնեն մեր հայրենիքը:

Ունեցած երկիրը պաշտպանության ու պահպանության կարիք ունի, որն այսօր կատարում է Հայկական բանակը: Բանակը ստանձնել է «հայրենիքի պաշտպանությունը»: Բանակ, որը ձևավորվել է հանուն հայ ժողովրդի լինելիության, նրա միասնական ջանքերով, հերոս զավակների մաքառմամբ և հաղթանակ տարել իրենց հայրենասիրության, ազգային ոգու, հային բնորոշ արժանիքների շնորհիվ:

Բանակն էլ մշտապես հզորացնելու ու համալրելու կարիք ունի: Շատ կարևոր է, թե ով կփոխարինի այսօրվա զինվորին վաղը, մյուս օրը և ինչ գիտելիքների իմացությամբ, կարողություններով, հայրենասիրությամբ ու կրթվածությամբ:

Զինվորի այս որակների գլխավոր դերն այսօր վստահված է ուսուցչին. այն ուսուցչին, որ մշտապես աշակերտի կողքին է, որ ուսուցիչ-աշակերտ հարաբերության մեջ կարողանում է հասկանալ, սիրել, հարգել և հարազատաբար ընդունել սովորողին, ոչ թե այն ուսուցչին, ով պարզապես կատարում է իր պարտականություններն ու վերջ:

«Մենք լավ գիտենք, թե ով է մեր թշնամին, երկար տարիների փորձից գիտենք: Գիտենք նաև նրա նկրտումները, նրա սովորությունները: Չենք փոխել մեր կարծիքը նրա մասին, հասկանում նրան զսպելու անհրաժեշտ մեխանիզմները» Այո՛, մենք պատերազմ չենք ուզում, բայց պետք է զիտակցեք, որ պատերազմին պատրաստ լինելով միայն կարելի է խաղաղություն հաստատել: ³

Յուրաքանչյուր ուսուցիչ պետք է կարողանա ճանաչել իր սանին, իմանա նրա թույլ և ուժեղ կողմերը, օգտագործի նրա առավելությունները ու շրջանցի կամ զգուշանա թերություններից:

Հարկավոր է ուշադիր լինել ամեն մի բացթողման նկատմամբ, որը խիստ հարաբերական է, և երեկվա մանրուքները վաղը հրատապ խնդիր կարող են դառնալ:

Եվ արդյունքի հասնելու մեր միակ միջոցը նոր սերնդի ՀԱՅԵՅԻ դաստիարակությունն է: Բացատրենք մեր միտքը. կարծում ենք՝ ոչ ոք չի կարող վիճարկել հայի խաղաղությամբ, մեծահոգի ու ընկերասեր էությունը. դա ապացուցում է մեր ողջ պատմությունը:

³ ՀՀ Պաշտպանության նախարար Սեյրան Օհանյանի 2014 թվականի տարեմուտի ուղերձը, էջ 22:

Հարկավոր է միայն տանը, դպրոցում, բուհում, բանակում, հասարակության մեջ հայեցի դաստիարակության միջոցով վեր հանել ազգային բնավորության այդ գծերն ու փորձել իշխող դարձնել դրանք մարդու բնավորության մեջ:

Հավատացած ենք, որ բոլոր խնդիրները կլուծվեն, եթե մենք կարողանանք նոր սերնդի մեջ իսկական հային բնորոշ հանդուրժողականություն, բարություն քարոզել հատկապես հայ մարդու հանդեպ՝ այս աշխատանքների հիմքում դնելով հայրենասիրությունը:

Դպրոցից է հարկավոր սովորեցնել, թե հանուն ինչի կարելի է նույնիսկ մեռնել, և հանուն ինչի չարժե անգամ մատը շարժել:

Եթե մենք այսքանը կարողանանք, ուրեմն դպրոցը կդառնա ազգի բարոյականության ու ազնվականության այն դարբնոցը, որտեղ կկռվեն հայ ազնվական մտքով, հոգեկան պարտքի զգացումով ու գիտելիքով օժտված սերունդներ:

Մեր սերունդը ստեղծեց անկախ Հայաստանը: Ստեղծեց, դաստիարակեց անկախության սերունդ, որն այսօր հայրենասեր է, ինքնուրույն, ստեղծագործ ու համարձակ:

Այսօր հարկավոր է ճիշտ ուղղորդել նրանց, և մեր ժառանգներն ավելի հայրենասեր, ավելի անձնագոհ կլինեն, քան մենք էինք, և հաստատ ավելի լավ են իրենց երկիրը պահելու, պաշտպանելու ու շենացնելու, քան մենք:

Իրավունք էլ չունենք նրանց չպատրաստելու, չուղղորդելու:

Բարձրակարգ կրթությամբ, գիտելիքներով, հայեցի դաստիարակությամբ նրանք աշխարհի որ ծայրում էլ լինեն, որտեղ էլ գտնվեն, հպարտությամբ կհայտնեն իրենց ազգությունը և իրենց հայրենասիրությամբ, իրենց ազգային մտածելակերպով ու նվիրումով պայքարելու են մեր երկրին ողողված մարտահրավերների ու սպառնալիքների դեմ:

Մեզ համար անվիճարկելի է այն միտքը, որ մեր երկրի զարգացման ու առաջընթացի միակ երաշխիքը մարդկային ներուժն է, մարդկային գործոնը, որ ամենահուսալի ու կայուն ռեսուրսն է մեզ համար:⁴

Մենք սրա վրա պետք է կենտրոնանանք՝ հաղթահարելու ու դիմագրավելու համար արտաքին մարտահրավերներին: Հարկավոր է նախ ճիշտ դաստիարակել, հետո նոր կրթել մարդուն:

Մարդուն դաստիարակելու համար հարկավոր է ճանաչել հոգին, նրա ենթագիտակցության բովանդակությունը, որը մարդու վարքի թաքուն, բայց ամենահզոր ազդակներից է: Մենք պետք է հասկանանք, թե ինչու է նա ագրեսիվ կամ պասիվ, ակտիվ կամ անհաղորդ: Հոգեբանորեն հասնենք նրան, որ նրա ենթագիտակցության մեջ առկա հույզերը, հակումները, ցանկություններն ու տազնապները մեզ համար պարզ դառնան, որ կարողանանք օգնել: Թե չէ առանց օգնության՝ նա այդ բեռը իր հետ քարշ կտա պատանեկություն, հետո բանակ, կտանի հասարակություն: Հետո կգարմանանք, թե ինչու աննշան վեճի ժամանակ ձեռքը տարավ զենքին կամ ինչու աննշան խնդիրը պատճառ դարձավ ինքնասպանության և այլն:

«Մենք հաճախ չենք գիտակցում, որ մանկության տարիներին ծնողների, մեծերի սխալ վարքագիծը կարող է կաթիլ-կաթիլ ներքին հոգեբանական խեղում առաջացնել նրանց մեջ, որոնք ավելի հասուն տարիքում կարող են լուրջ խնդիրների պատճառ դառնալ նրա համար» համար:⁵

Դրա համար երեխային փոքր տարիքից պիտի դաստիարակել, սովորեցնել, որ ընդունի իրենից տարբեր երեխաներին՝ մտավոր հետամնացներին, ֆիզիկական արատ ունեցողներին և կարողանա հարաբերվել նրանց հետ:

⁴ Ալեքսանյան Ե., Թշնամին պետք է սարսափի մեր բանակից, էջ 24:

⁵ Ալեքսանյան Ե., Թշնամին պետք է սարսափի մեր բանակից, էջ 26:

Նման ձևով դաստիարակված երեխան էլ հասուն տարիքում չի փորձի ինքնահաստատվելու համար թույլին ճնշել, որովհետև արդեն գիտի, որ ուժեղն ունի պարտականությունը թույլի հանդեպ: Նրան պետք է սովորեցնել կոլեկտիվի անդամ լինելու վարքականոնը. այն է՝ ավելի լավ է մի գործը կոլեկտիվով կամ խմբով կատարել, քան թե մենակ: Որ ընդհանուր կոլեկտիվի արդյունքը կախված է իրեցից յուրաքանչյուրի կարողունակություններից :

Եզրակացություն

Ժամանակի հրամայականն է՝ առավել մարտունակ հասարակություն ունենալը, որի ծիլերն այսօր մենք ենք աճեցնում ու խնամում: Եվ այն հարկավոր է անել սիրով ու գորովանքով, ուսուցչին ու ծնողին վայել պահվածքով ու պատասխանատվությամբ: Որքան կարելի է շատ հայրենասիրություն, կարողություն ու գիտելիք ներարկենք սովորողների մեջ, որ վաղն ունենանք նույն որակներով հասարակություն:

Պետք է շատ պատմվածքներ, վեպեր ու հողվածներ գրվեն մեր հզոր, թշնամուն պատժող զինվորի մասին, օպերաներ ու ներկայացումներ ստեղծվեն, ֆիլմեր նկարվեն: Մեր պարտությունները պետք է մոռանանք, պատմության գրոցից հանենք մեր հզոր ռազմիկների սխրանքների պատմությունները, պիտի ուժեղ ու անզիջում նախնիների օրինակով դաստիարակենք մեր զավակին ու թշնամու սիրտը լցնենք սարսափով: Պիտի ասենք, որ մենք իր հետ իր լեզվով ենք խոսելու: Ավելի դաժան ենք լինելու, ավելի անխանա, ավելի կատաղի:

Վերջում ուզում ենք Գարեգին Նժդեհից մի մեջբերում անել. «Քանի դեռ սուրն է կառավարում աշխարհը, ձիթենու ճյուղով զինված լինելը ծիծաղելի է ու անմտություն: Ուժն է ծնում իրավունք: Ուժեղինն է աշխարհը, հայրենիքը, ազատությունը, ամեն ինչ...: Ուզում ես փրկել՝ եղի՛ր ուժեղ, քանզի թույլերը բարեկամ չունեն աշխարհում»:

Խաղաղությունը չեն մուրում, այն վաստակում են: Երկիրը պահելու, պահպանելու ու շենացնելու համար անհրաժեշտ է գիտելիքներով ու կարողություններով հայրենասեր սերունդ դաստիարակել, այլապես դատապարտված ենք կործանման:

Օգտագործված գրականություն

1. ՀՀ Պաշտպանության նախարար Սեյրան Օհանյանի 2014 թվականի տարեմուտի ուղերձը, Եր., 2013:
2. Հայ զինվոր շաքաթաթերթ, ՀՀ Պաշտպանության նախարարության հանդես, թիվ 1, Եր., 2020:
3. Հայ զինվոր շաքաթաթերթ, ՀՀ Պաշտպանության նախարարության հանդես, թիվ 4, Եր., 2021:
4. Հայ զինվոր շաքաթաթերթ, ՀՀ Պաշտպանության նախարարության հանդես, թիվ 31, Եր., 2020:
5. Հանրակրթական ավագ դպրոցի չափորոշիչ և ծրագիր, Նախնական զինվորական պատրաստություն, Եր., 2009:
6. Հանրակրթական դպրոցի զինդեկի ձեռնարկ-ուղեցույց, պրակ 1, Եր., 2010:
7. ՀՀ Պաշտպանության նախարար Սեյրան Օհանյանի 2014 թվականի տարեմուտի ուղերձը, Եր., 2013:
8. Նախնական զինվորական պատրաստություն և անվտանգ կենսագործունեություն առարկայի չափորոշիչ և ծրագիր, Եր., 2007:
9. Ստեփանյան Հ., Օհանյան Վ., Այվազյան Գ., Առաքելյան Վ., Վարդանյան Ա., Նախնական զինվորական պատրաստության դասի անցկացման կարգը, Մեթոդական ձեռնարկ, Եր., 2004:
10. <https://lib.armedu.am/files/resource/files/202315/f7a62d86074bfa2621382961b61e4299.pdf>
11. <https://lib.armedu.am/files/resource/files/202207/a641c7a0777dc9a47983d4a8da6088c8.pdf>